

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

ПРОГРАМА

РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
З РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ

ОБРАЗОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

серія СВІТ НАВКОЛО МЕНЕ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

**ПРОГРАМНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗУМОВОЮ
ВІДСТАЛІСТЮ «СВІТ НАВКОЛО МЕНЕ»**

ПРОГРАМА розвитку

дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю

«Образотворча діяльність»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ПРАКТИКУМ з формування образотворчої діяльності

Підготовлено:

Трикоз С.В., канд. пед. наук,
старшим науковим співробітником
лабораторії олігофренопедагогіки

Київ – 2014

УДК
ББК

Програмно-методичний комплекс навчання дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю «Світ навколо мене» (програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю «Образотворча діяльність»); методичні рекомендації; практикум з образотворчого мистецтва / С.В.Трикоз. – К.: 2014.

У програмно-методичному комплексі представлено зміст, основні методичні підходи та практикум щодо формування образотворчої діяльності дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю.

Адресовано педагогам-дефектологам, психологам, керівникам спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з розумовою відсталістю, центрів психолого-педагогічної реабілітації та корекції, соціально-реабілітаційних центрів, методистам, викладачам та студентам вищих навчальних закладів, усім, хто цікавиться проблемами навчання і виховання розумово відсталих дітей.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1 ПРОГРАМА З ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	4
1.1 Пояснювальна записка	4
1.2 1-й рік навчання	10
1.3 2-й рік навчання	17
1.4 3-й рік навчання.....	24
1.5 4-й рік навчання.....	31
2 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	39
2.1. Корекційні методи та прийоми формування образотворчої діяльності дошкільників з розумовою відсталістю	39
2.2. Методичні поради з організації занять з ліплення.....	47
2.3. Матеріали та інструменти для ліплення.....	50
2.4. Методичні поради з організації занять з малювання.....	52
2.5. Матеріали та інструменти для малювання.....	58
2.6. Методичні поради з організації занять з аплікації	61
2.7. Матеріали та інструменти для аплікації.....	63
2.8. Нетрадиційні образотворчі техніки.....	64
3 ПРАКТИКУМ.....	67
3.1. Малювання	68
3.2. Ліплення	96
3.3. Аплікація.....	125
Список використаної літератури	134

Перший рік навчання та виховання				
(__ годин, ____ на тиждень)				
№ з/п	К-сть годин	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
		<p>Ліплення</p> <p>Спостереження за діями дорослого.</p> <p>Виготовлення разом із педагогом фігурок з солоного тіста, користуючись формочками для випікання.</p> <p>Співвіднесення реальних об'єктів із зліпленими виробами (яблуко, морква, помідор та ін.).</p> <p>Ознайомлення дітей з пластичними матеріалами (пластилін, глина, солоне тісто) та правилами роботи під час ліплення (працювати на дощечці, не брати до рота, обов'язково мити руки після роботи та ін.).</p>	<p><i>Дитина:</i></p> <p>- емоційно реагує, спостерігає за діями дорослого, виражає зацікавленість процесом образотворчої діяльності, бажання в ньому брати участь;</p> <p>- співвідносить (показує) реальні та зліплені предмети;</p> <p>- виконує правила користування пластичними матеріалами;</p>	<p>Розвиток довільної уваги.</p> <p>Виховання зацікавленості процесом ліплення.</p> <p>Розвиток зорового та тактильно-рухового сприймання на основі обстеження та вибору реальних об'єктів.</p> <p>Формування уявлень про пластичні матеріали та правила організації робочого місця.</p>

2.1. Корекційні методи та прийоми формування образотворчої діяльності дошкільників з розумовою відсталістю

Образотворча діяльність у системі виховання і навчання дітей з розумовою відсталістю має корекційну спрямованість, оскільки становлення продуктивних видів діяльності відповідає специфічним освітнім потребам таких дітей і займає певне місце в комплексному корекційно-розвиваючому впливі. Заняття з образотворчої діяльності дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю спрямовані на формування у дітей інтересу до продуктивних видів діяльності (малювання, аплікації, ліплення), розвиток зорово-рухової координації, дрібної моторики, перцептивних дій, оволодіння різноманітними технічними навичками та вміннями. У процесі ліплення, малювання, аплікації діти засвоюють систему сенсорних еталонів, у них формуються образні уявлення про предмети і явища навколишньої дійсності, формуються загальні інтелектуальні вміння: розуміння і прийняття мети, аналіз умов завдання, виділення способу їх вирішення, аналіз та оцінка результатів діяльності. Образотворча діяльність створює умови для розвитку

мовлення, для становлення комунікативних навичок дошкільнят. На заняттях закладаються основи таких важливих особистісних рис і поведінки, як цілеспрямованість, уміння підпорядкувати свою діяльність вимогам дорослого та ситуації [1,2,3].

Своєрідність психічного розвитку дітей з розумовою відсталістю обумовлює особливості формування навичок образотворчої діяльності. Перш за все це пов'язано із особливостями сприймання предметів (явищ) та їх властивостей розумово відсталими дітьми. Для того, щоб зобразити предмет необхідно точно побачити (сприйняти) його форму, розмір, колір, частини предмета та їх розташування, або мати сформовані уявлення про цей предмет. Не зважаючи на те, що діти з розумовою відсталістю мають первинно збереженні відчуття, предмети та явища навколишнього сприймають своєрідно і значно повільніше, ніж діти з типовим розвитком. Труднощі й недоліки сприймання зумовлені особливостями психофізичного розвитку: недорозвиток уваги, уявлень, пам'яті, мовлення, мислення, предметної діяльності тощо. Це виявляється у фрагментарності, звуженості та уповільненості сприймання предметів та явищ навколишньої дійсності. Без спеціального навчання у дошкільному віці у цих дітей не спостерігається зорових форм орієнтування у завданні. У них страждають зорова та слухова увага, спостерігається невміння діяти однією та двома руками під контролем зору. Недостатність зорово-моторної координації у подальшому негативно впливає на оволодіння дитиною навичками образотворчої та інших видів діяльності. Часто діти не враховують просторові ознаки предметів, мають труднощі при виокремленні загальної форми предмета і його частин. Ці особливості призводять до збіднення, ушкодження уявлень про предмети і явища навколишньої дійсності, діти не можуть без спеціального навчання аналітично сприймати предмети перед зображенням. Отже, для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку сприймання предметів та явищ для зображення необхідно виокремити як спеціальне завдання образотворчої діяльності із відповідним змістом, спрямованим на формування та удосконалення способів обстеження предметів.

Навчання способам зорово-рухового і тактильно-рухового обстеження предмета для таких дітей є досить складним завданням та вимагає індивідуальної роботи. Вихователь в умовах групового заняття не може забезпечити відповідної роботи. Навчання дітей обведенню предмета з метою виокремлення його контурів та обмацуванню для визначення об'ємної форми перед ліпленням відбувається на індивідуальних заняттях з сенсорного виховання. У зв'язку з цим, зміст занять з образотворчої діяльності дошкільників необхідно узгоджувати із змістом занять з сенсорного виховання. Оскільки в умовах індивідуального навчання на заняттях сенсорного виховання педагог може не тільки навчити дитину обмацувати та обводити предмет, але і продемонструвати значення цих рухів для подальшого відображення предметів. Діти з розумовою відсталістю, навіть навчившись способам виокремлення форми предмета, не завжди використовують отримані навички, як засіб при створенні зображення. Тому

вкрай важливо навчити дитину у процесі попереднього обстеження предметів виокремлювати об'ємну форму шляхом обмацування предмета перед ліпленням та обведенню його контурів перед малюванням. Елементи малювання є тим засобом, що надає дитині можливість переконатися у зв'язку рухів обведення з контуром предмета, що складає основу зображення. Навчившись коловим рухам, наприклад, при обстеженні кулеподібних предметів, дитина, повторюючи ці рухи, відтворює у ліпленні необхідну форму. Саме цим пояснюється використання елементів малювання та ліплення на заняттях з сенсорного виховання [3, с.124].

2.2 Методичні поради з організації занять з ліплення

Ліплення необхідне дитині на початковому етапі занять образотворчою діяльністю. Своєрідність цього виду художньої діяльності полягає у можливості створення об'ємних образів, схожих на реально існуючі предмети. Знайомлячись із пластичними матеріалами (глиною, тістом, пластиліном), дитина засвоює способи передачі основних ознак предмета - форми і розміру. При попередньому обстеженні різноманітних предметів дитина вчиться спочатку сприймати їх в цілому, а потім вже виділяти в них окремі частини, співвідносити частини між собою. Таким чином, увага малюка концентрується на предметі, а його дії з обстеження закріплюються у свідомості та мовленні.

Ліплення розвиває спостережливість та дрібну моторику рук. Систематичні заняття з ліплення у поєднанні з гімнастикою для пальчиків сприяють тому, що рука дитини кріпне, краще тримає олівець чи ручку і набуває здатності здійснювати складні рухи.

Починати навчання дітей ліпленню необхідно з ознайомлення дітей з пластичними матеріалами. Важливо щоб дитина не боялася і знала, що тісто, пластилін, глину можна стискати, розминати, розгладжувати, вдавлювати, розривати, відщипувати.

Для підтримання інтересу дітей до процесу ліплення, коли вони ще не опанували прийомами ліплення, можна запропонувати заняття з видавлювання (вирізування) солоного тіста готовими формами. Необхідно розкачати скалкою або розгладити долонями тісто до товщини 0,5см на дощечці чи картоні обгорнутому фольгою. Втиснути у тісто будь-які формочки, наприклад, рибки, зірки, місяць, квіточки, грибочки. За бажанням на отриманих фігурках можна зробити відбитки крапочок, зірочок спеціальними насадками і т.п. Висушені фігурки можна розфарбувати за бажанням фарбами, або намасти поверхню клеєм ПВА, на клей насипати пісок, кольоровий пісок, скористайся клеєм з блискітками тощо[15].

Малювання

Тема. Різнокольоровий світ.

Мета: ознайомити дітей з олівцями (фломастерами), вчити правильно тримати їх у руці; вправляти у малюванні прямих коротких ліній згори вниз та заштриховуванні предметів по контуру.

Розгляньте разом з дітьми олівці (фломастери), розкажіть про їх призначення.

Поставте орієнтовні запитання:

— Що це за різнокольорові палички?

— Що роблять олівцями?

— Які ваші улюблені кольори?

Прочитайте загадку про олівці:

Довгі палички, кругленькі – сині, жовті, червоненькі,

На папері походили, кольори свої лишили.

Звуться палички оці – кольорові (олівці).

Покажіть дітям, як правильно тримати олівець (фломастер).

Запропонуйте дітям намалювати різнокольорові лінії на окремому аркуші паперу.

Під час заняття виконайте вправи на розвиток дрібної та загальної моторики («Пальчикова гімнастика»).

Запропонуйте дітям заштрихувати за зразком «мишку», «сову» прямими лініями так, щоб зображення не було видно.

- Захочайте пташок та тварин так, щоб їх ніхто не знайшов.

Знайомся з олівцями та фломастерами.

Відгадай

Довгі палички, кругленькі — сині, жовті, червоненькі, на папері походили, кольори свої лишили. Звуться палички оці — кольорові... (олівці).

Валентин Кириленко

Олівцями та фломастерами намалюй лінії.

Тримай фломастер чи олівець трьома пальцями.

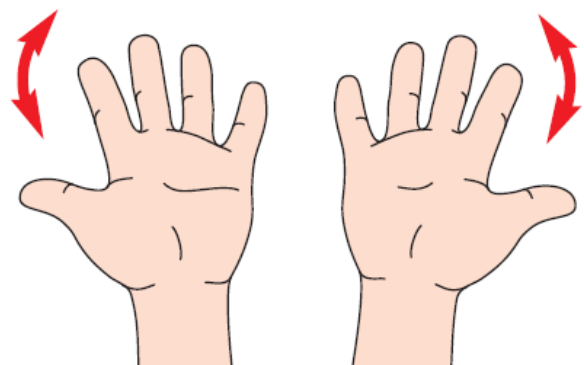
Не тисни на олівець.

Пальчикова гімнастика

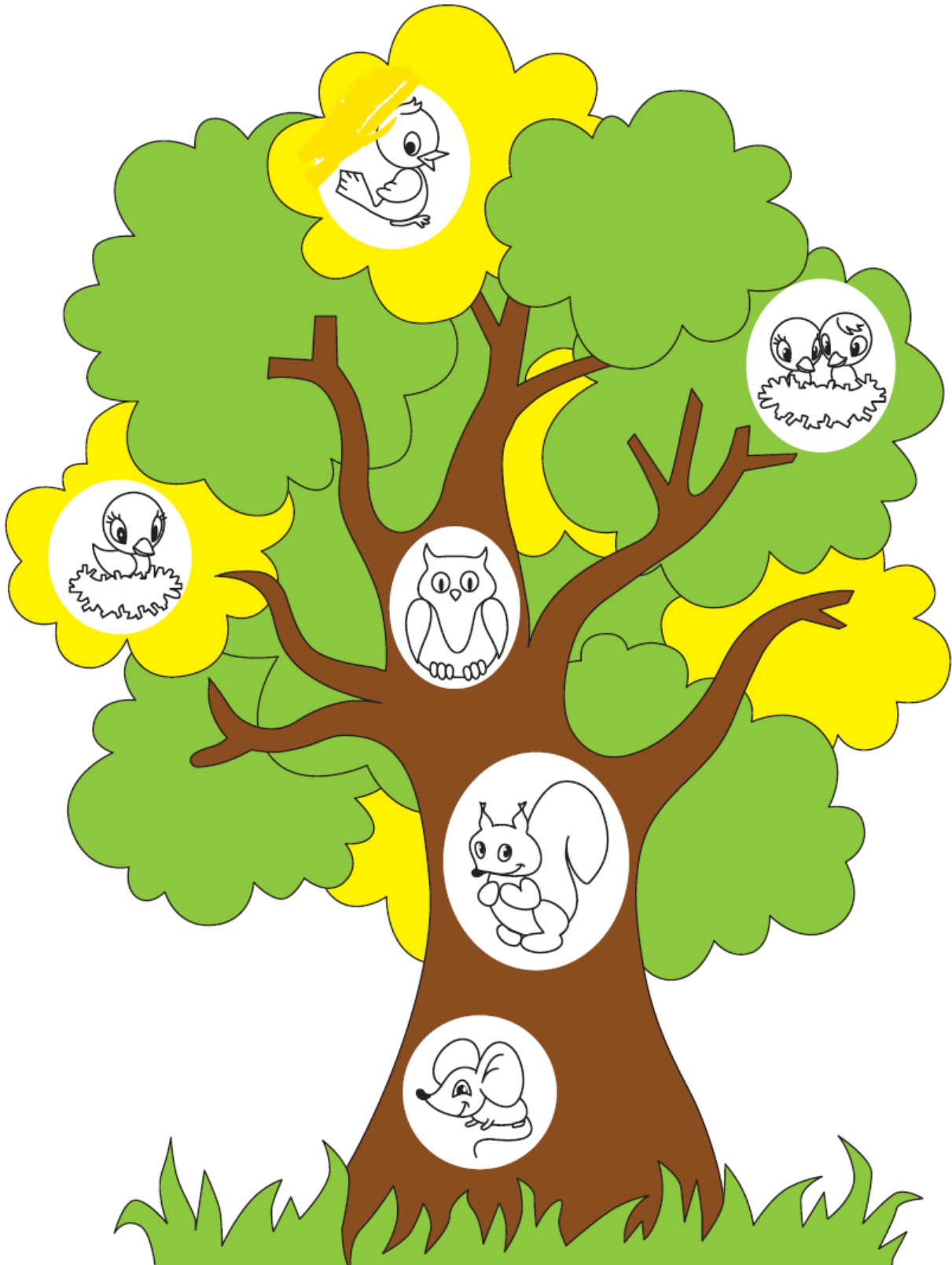
Де сховались наші ручки,
де сховались наші ручки?
(Руки за спиною).

Ось наші ручки, ось наші ручки!
(Долоні перед собою).

Пішли в танок наші ручки!
(Повороти кистями рук).

Допоможи звірятам сховатися. Замалюй їхні схованки.

.....

Список використаної літератури

1. Головина Т.Н. Изобразительная деятельность учащихся вспомогательной школы / Т.Н Головина – М., 1974. – 119с.
2. Грошенков И.А. Изобразительная деятельность в специальной (коррекционной) школе VIII вида/ И.А. Грошенков // Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. - М.: Издательский центр "Академия", 2002. - 208с.
3. Дошкольная олигофренопедагогика: Учеб. для студ. высш. учеб, заведений./ А.А.Катаева, Е.А.Стребелева - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. — 208 с.
4. Дмитрієва І.В. Корекція художнього сприймання розумово відсталих підлітків засобами образотворчого мистецтва . Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.03 / Ін-т дефектології АПН України. К., 2002. — 19 с.
5. Дмитрієва І.В. Світ мистецтва. Факультативний курс для 6-9 класів допоміжної школи : НПУ ім. Драгоманова. 2009. — 240 с.
6. Коррекционно-развивающее обучение и воспитание дошкольников с нарушением интеллекта / Методические рекомендации // Е.А.Екжанова, Е.А. Стребелева — М.: Просвещение, 2009.- 176 с.
7. КомароваТ.С. Обучение детей технике рисования" /Т.С. Комарова// Изд. 2-е, перераб. и доп. - М., «Просвещение», 1970. - 158 с.
8. Мерсіянова Г.М., Трикоз С.В. Посібник «Образотворча діяльність у дошкільних закладах» молодша група Іч. / Г.М.Мерсіянова, С.В. Трикоз //– К.: «Літера ЛТД», 2011- с.48
9. Мерсіянова Г.М., Трикоз С.В. Посібник «Образотворча діяльність у дошкільних закладах» молодша група ІІ ч. / Г.М.Мерсіянова, С.В. Трикоз //– К.: «Літера ЛТД», 2011- с.48
- 10.Мерсіянова Г.М., Трикоз С.В. Посібник «Образотворча діяльність у дошкільних закладах» середня група Іч. / Г.М Мерсіянова., С.В. Трикоз // – К.: «Літера ЛТД», 2011- с.48
11. Мерсіянова Г.М., Трикоз С.В. Посібник «Образотворча діяльність у дошкільних закладах» середня група ІІ ч. / Г.М Мерсіянова., С.В. Трикоз // – К.: «Літера ЛТД», 2011- с.48
- 12.Мерсіянова Г.М., Трикоз С.В. Посібник «Образотворча діяльність у дошкільних закладах» старша група Іч. / Г.М Мерсіянова., С.В. Трикоз // – К.: «Літера ЛТД», 2011 - с.48
13. Мерсіянова Г.М., Трикоз С.В. Посібник «Образотворча діяльність у дошкільних закладах» старша група ІІ ч. / Г.М Мерсіянова., С.В. Трикоз // – К.: «Літера ЛТД», 2011 - с.48
- 14.. Посібник «Гламурні дрібнички з бісеру» / С.В Трикоз //– К.: «Літера ЛТД», 2011 - с.32
- 15.Трикоз С.В. Посібник «Картинки з солоного тіста». / С.В Трикоз // – К.: «Літера ЛТД», 2012 - с.32
- 16.Трикоз С.В. Програмно-методичний комплекс «Сенсорне виховання дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю»/ С.В.Трикоз. – К.: 2012 – 110с.